

УДК 338.012:338.45

Енгельс І.О.
магістр

Національного гірничого університету

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ У ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД ЕФЕКТИВНОСТІ ВИДІВ ПРОМИСЛОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Стаття присвячена питанням ефективності функціонування підприємств переробної промисловості України. Досліджена динаміка фінансових результатів і здійснена оцінка ефективності переробних підприємств залежно від видів промислової діяльності та виявлено перспективні напрями їх розвитку. Показано, що вітчизняна переробна промисловість повинна мати інноваційний вектор розвитку, при цьому напрями розвитку підприємств мають бути диференційовані в залежності від специфіки, результативності й ефективності видів промислової діяльності.

Ключові слова: переробна промисловість, види промислової діяльності, ефективність, розвиток, прибуток, рентабельність.

Энгельс И.А. НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ ПЕРЕРАБАТЫВАЮЩИХ ПРЕДПРИЯТИЙ В ЗАВИСИМОСТИ ОТ ЭФФЕКТИВНОСТИ ВИДОВ ПРОМЫШЛЕННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Статья посвящена вопросам эффективности функционирования предприятий перерабатывающей промышленности. Исследована динамика финансовых результатов и осуществлена оценка эффективности перерабатывающих предприятий в зависимости от видов промышленной деятельности и выявлены перспективные направления их развития. Показано, что отечественная перерабатывающая промышленность должна иметь инновационный вектор развития, при этом направления развития предприятий должны быть дифференцированы в зависимости от специфики, результативности и эффективности видов промышленной деятельности.

Ключевые слова: перерабатывающая промышленность, виды промышленной деятельности, эффективность, развитие, прибыль, рентабельность.

Engels I.O. DIRECTIONS OF DEVELOPMENT OF PROCESSING ENTERPRISES DEPENDING ON THE EFFICIENCY OF INDUSTRIAL ACTIVITIES

The article is dedicated to questions of the efficiency of processing enterprises in Ukraine. The dynamics of the financial results is investigated and the evaluation of the effectiveness of processing enterprises depending on industrial activities is determined. Perspective directions of their development are identified. It is shown that the national processing industry must have an innovative development vector and the directions of enterprise development should be differentiated depending on the specifics, effectiveness and efficiency of industrial activities.

Keywords: processing industry, industrial activities, efficiency, development, profit, profitability.

Постановка проблеми. У зв'язку з тим, що промисловість – це провідна і найважливіша галузь виробничої сфери і всього народногосподарського комплексу України, то проблеми її ефективного розвитку є надзвичайно важливими для економічного зростання країни. Промисловість є ключовим елементом економічної системи України, який визначає місце національної економіки в міжнародному поділі праці, динаміку її конкурентоспроможності. Промисловий розвиток є фундаментом для становлення інших секторів економіки країни. При цьому найважливішими складовими промисловості, що визначають конкурентоспроможність усієї економічної системи країни, стають високотехнологічні виробництва, галузі, які значною мірою окреслюють розвиток наукоємних та інформаційно-містких видів діяльності, закладають підвалини для формування економіки знань, сприяють зростанню частки високооплачуваної, висококваліфікованої праці. Темпи розвитку промислового сектора значною мірою детермінують якість та спрямованість економічного зростання країни. На жаль, в останні роки вітчизняний промисловий розвиток відображає негативні тенденції.

В умовах прискореної глобалізації економіка України розвивається під впливом складних світових фінансово-економічних процесів. Унаслідок зниження світового попиту на українську продукцію та обвального падіння цін на сировинних ринках відбулося різке скорочення обсягів виробництва в експорторієнтованих галузях і, відповідно, вартісних обсягів експорту; основні вітчизняні експортери практично втратили зовнішні ринки збуту. Водночас

імпорт зменшувався під впливом зниження внутрішнього попиту та обвалу обмінного курсу гривні. Основні зовнішні і внутрішні чинники, що спричинили негативну динаміку показників розвитку промисловості в країні, – це зниження внутрішнього попиту на продукцію вітчизняної промисловості як з боку населення, так і з боку промислових споживачів державного та приватного секторів; падіння платоспроможності підприємств та неможливість залучення ними кредитних коштів; зростання витрат на основні складові собівартості продукції; підвищення конкуренції і погіршення умов торгівлі на міжнародних ринках [1].

Основні проблеми розвитку промисловості нашої країни зумовлені її кризовим станом, який став наслідком гальмування економічних реформ. Сучасна промисловість характеризується високим рівнем морального і фізичного спрацювання обладнання, низькою якістю і конкурентоспроможністю продукції, застарілою системою організації виробництва. Значні проблеми і в розміщенні та територіальній організації промислового виробництва, вони зумовлені нерівномірністю розвитку, нераціональним розміщенням галузей промисловості, неефективною системою виробничо-територіальних зв'язків. Для поліпшення ситуації в промисловості необхідні економічні реформи, які будуть стимулювати розвиток трудомістких галузей промисловості, впровадження нових передових технологій і технічне переоснащення промислового виробництва країни. Велике значення має структурна перебудова промислового виробництва. Значно більше уваги необхідно приділяти розвитку передових галузей промисловості, так

як, наприклад, не є раціональним практично повне викоринення легкої промисловості, яка нещодавно була однією з провідних у структурі промислового виробництва країни [2]. Галузі промисловості відрізняються за фінансовими результатами та ефективністю діяльності; деякі з них мають низьку конкурентоспроможність, де-які характеризуються слабкою інноваційною спрямованістю, у певній частці галузей переважає екстенсивний тип виробництва над інтенсивним. Вичленення та усунення проблем, типових для підприємств відповідно до виду їх промислової діяльності, дуже актуально у зв'язку з можливістю врахування специфіки і особливостей галузей промисловості та знаходження комплексного і більш швидкого та ефективного способу їх вирішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У центрі уваги багатьох закордонних й українських дослідників перебувають питання сталого розвитку промисловості та ефективної діяльності промислових підприємств, вирішення яких у зв'язку з посиленням кризових явищ у світовій економіці дуже актуально у теперішній час. Теоретико-методологічні аспекти розвитку промисловості та економічного зростання підприємств висвітлювали у своїх роботах такі вчені, як О.І. Амоша, І.М. Бойчик, В.М. Геєць, В.Я. Горфинкель, О.І. Гуменюк, І.В. Зятковський, Ю.В. Кіндзерський, М.М. Кошевий, А.А. Мазаракі, І.В. Оdotюк, Й.М. Петрович, С.Ф. Покропивний, О.В. Собкевич, Л.І. Федулова, В.А. Швандар, М.М. Якубовський та ін.

Так, О.В. Собкевичем описано сучасний стан розвитку промисловості України з точки зору виявлення і групування чинників впливу на поточну динаміку промислового розвитку та обґрунтовано підходи до формування промислової політики України [3]. М.М. Якубовським охарактеризовано структурні проблеми української промисловості в умовах кризового і посткризового розвитку економіки та обґрунтовано критеріальні ознаки вибору перспективних видів діяльності, спроможних узяти на себе роль економічних модераторів з активізації промислового розвитку за відповідної державної підтримки. Національними лідерами економіки на основі ринкових позицій галузей він вважає виробництво деревини та виробів з неї, целюлозно-паперове виробництво, хімічну та нафтохімічну промисловість, виробництво іншої мінеральної продукції та машинобудування. Найбільшими експортерами в Україні він розглядає добувну, металургійну, хімічну та нафтохімічну промисловість, а також машинобудування [4]. Ю.В. Кіндзерський вважає, що реструктуризація промислового виробництва має здійснюватися на засадах державного стратегічного планування. Необхідною для країни є інноваційно-технологічна модернізація виробництва. При виборі галузевих пріоритетів основна увага має бути зосереджена на відновленні потенціалу вітчизняного машинобудування та легкої промисловості, диверсифікації й розширенні асортименту продукції хімічної промисловості та гірничо-металургійного комплексу, їх пристосуванні до потреб внутрішнього ринку [5]. На його думку, державне замовлення доцільно застосовувати для створення ринків авіаційної, судно- та вагонобудівної, фармацевтичної промисловості, автомобілебудування, медичного приладобудування, енергетичного машинобудування, сільськогосподарської техніки [6].

Л.І. Федулова виходом з кризи у промисловості вбачає підвищення інноваційної активності підпри-

ємств, вона подає пропозиції щодо напрямів реалізації державної промислової політики, серед яких секторальний підхід до розробки стратегії інноваційного розвитку промисловості, акцент робить на технологічній складовій інноваційної діяльності підприємств та на необхідності реалізації інвестиційної політики технологічного розвитку промисловості України [7; 8]. М.М. Кошевий для економічного зростання країни вважає перспективним створення організаційних та економічних умов подальшого розвитку високотехнологічних і наукоємних виробництв [9]. Дослідження А.І. Гончаренко пов'язані з обґрунтуванням завдань стратегічного менеджменту щодо визначення передумов ефективного розвитку підприємств переробної промисловості на засадах інноваційної парадигми стратегічного управління [10]. З огляду літератури виявлено, що пріоритетні напрями розвитку промисловості визначалися, спираючись на обсяги випуску продукції, характеристики зовнішньоекономічної діяльності, показники інноваційної активності, тому представляє інтерес дослідження перспектив розвитку галузей промисловості, виходячи з аналізу динаміки їх результативності і ефективності діяльності.

Постановка завдання. Незважаючи на значний інтерес, що проявляється в науковій літературі до питань стійкого та ефективного розвитку промисловості, залишилися недостатньо опрацьованими і потребують виокремлення та більш глибокого аналізу питання ефективності функціонування переробних підприємств у розрізі видів промислової діяльності. Завданням даної роботи є дослідження динаміки фінансових результатів і оцінка ефективності переробних підприємств залежно від видів промислової діяльності та виявлення перспективних напрямів їх розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Промисловість України складається з видобувних і переробних галузей. Видобувна промисловість – це сукупність галузей і виробництв, зайнятих видобуванням із надр Землі, вод і лісу та первинною переробкою палива і сировини. До її галузей належать: вугільна, нафтовидобувна, залізородна, гірничо-хімічна промисловості та інші. Видобувна промисловість розвивається у тісному зв'язку з переробною. До переробної промисловості відносяться галузі, які займаються обробкою чи переробкою сировини і напівфабрикатів. Це – машинобудування, металургія, деревообробна, легка, хімічна, харчова промисловість та інші. За останні роки в усіх галузях промисловості відбулося значне скорочення виробництва продукції, найбільше – у машинобудуванні, хімічній, легкій промисловості. Структура промислового виробництва в Україні весь час змінюється. Так, протягом останнього десятиліття поступово зростає частка чорної металургії, електроенергетики, паливної промисловості, суттєво зменшилася питома вага машинобудування та металообробки, деревообробної і целюлозно-паперової та харчової промисловості, майже у вісім разів зменшилася частка легкої промисловості. За умови здійснення ринкових перетворень Україна зможе збільшити випуск конкурентоспроможної продукції, для цього вона має як значні природні ресурси, так і висококваліфіковані кадри. Але в останні роки динаміка фінансових результатів діяльності промислових підприємств, побудована на основі статистичних даних [11], свідчить про погіршення показників як у добувній, так і у переробній промисловості (рис. 1, 2).

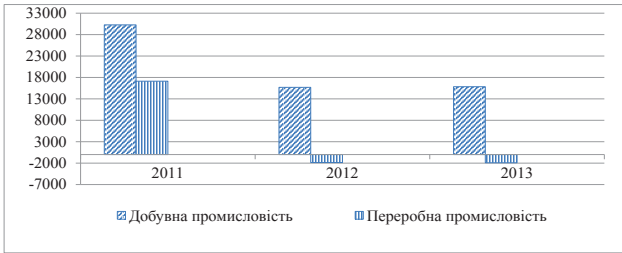

Рис. 1. Фінансові результати промислових підприємств України до оподаткування, млн грн

Рис. 2. Рентабельність операційної діяльності промислових підприємств України, %

Кінцеві результати діяльності у переробній промисловості значно нижчі, ніж у добувній, тому доцільно проаналізувати показники витратності, рентабельності, результатів від операційної діяльності, рівні чистого прибутку чи збитку за видами промислової діяльності у переробній промисловості.

Динаміка фінансових результатів від операційної діяльності свідчить про найгірші показники у галузях металургійного виробництва, виробництва готових металевих виробів окрім машин і устаткування, виробництва хімічних речовин і хімічної продукції, виробництва коксу і продуктів нафтопереробки, та про найкращі – у галузях виробництва харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів та машинобудування, але з негативною динамікою в останній (рис. 3).

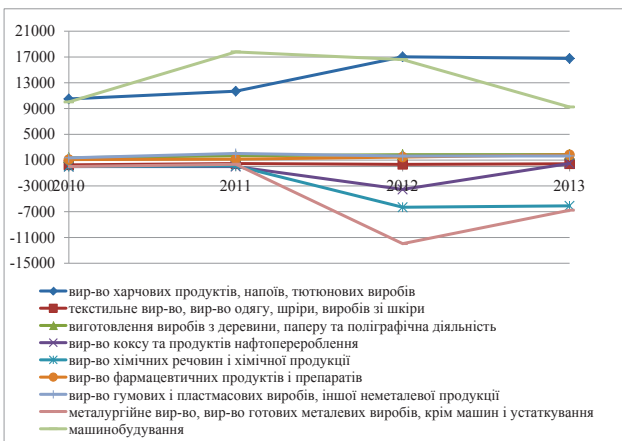

Рис. 3. Фінансові результати від операційної діяльності, млн грн

Для оцінки ефективності діяльності доцільно співвіднести результати з витратами, тому проаналізуємо витрати операційної діяльності (рис. 4).

Високі витрати і високі результати у машинобудуванні і виробництві харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів свідчать про значні обсяги виробництва і реалізації продукції; а от висока витратність металургійного виробництва, виробництва готових металевих виробів, окрім машин і устаткування,

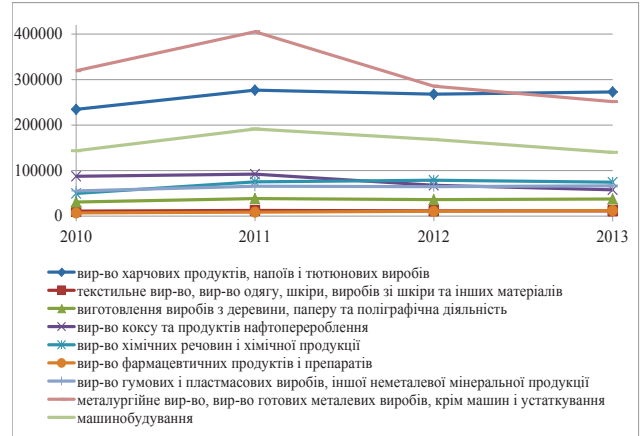

Рис. 4. Витрати операційної діяльності, млн грн

при невисоких результатах операційної діяльності свідчить про низьку ефективність діяльності підприємств цих галузей і підтверджується низькими величинами рентабельності (рис. 5).

Рис. 5. Рентабельність операційної діяльності, %

Протягом останніх чотирьох років стабільно найвищою є рентабельність операційної діяльності на підприємствах з виробництва основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів. Високі показники рентабельності операційної діяльності мали місце у галузі машинобудування до 2012 року, але у 2013 році вони значно знизилися. Рентабельність операційної діяльності найнижча за видами

Рис. 6. Чистий прибуток (збиток) великих та середніх підприємств за видами промислової діяльності, млн грн

промислової діяльності з виробництва хімічних речовин і хімічної продукції, металургійного виробництва і виробництва готових металевих виробів, окрім машин і устаткування, а також виробництва коксу та продуктів нафтопереробки.

Динаміка чистого прибутку (збитку) великих та середніх підприємств за видами промислової діяльності відображена на рисунку 6.

Значні розміри чистого збитку спостерігаються у галузях металургійного виробництва, виробництва готових металевих виробів, окрім машин і устаткування, та виробництва хімічних речовин і хімічної продукції. Суттєво зменшився чистий прибуток у 2013 році на підприємствах машинобудування. Найвищим залишається чистий прибуток у галузі виробництва харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів.

Таким чином, високі результати від операційної діяльності і показники чистого прибутку мають місце у галузях виробництва харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів, машинобудування, виробництва основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів, щодо яких перспективно впровадження заходів з випуску конкурентноздатної імпортозамінної продукції з метою зменшення обсягів імпорту продукції, а також нарощення асортименту і обсягів експорту продукції, підтримка та стимулювання підприємств до більшого розкриття усіх їхніх можливостей. Перспективним є впровадження високотехнологій та використання інструментів інноваційного розвитку економіки (кластерів, технологічних платформ, технопарків, стартапів).

Середні результати діяльності виявляються у текстильному виробництві, виробництві одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів, а також виготовлення виробів з деревини, паперу та поліграфічної діяльності. Для країни вкрай необхідно відновити легку промисловість. Варто зазначити, що в умовах жорсткої конкуренції підвищення конкурентоспроможності продукції може відбутися в результаті застосування новітніх технологій і модернізації технічно-технологічної бази підприємств, внаслідок прискорення інноваційного розвитку. Подальший розвиток цих видів промислової діяльності з урахуванням запитів сучасних ринкових вимог вбачається пов'язаним з підвищенням якості продукції, застосуванням маловідходних і ресурсозберігаючих технологій, впровадженням досягнень науково-технічного прогресу, що зробить свій внесок в економічне зростання України і допоможе досягти високого рівня конкурентоспроможності та зайняти достойне місце вітчизняним підприємствам на світовому ринку.

Такі види промислової діяльності, як виробництво хімічних речовин і хімічної продукції, металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, окрім машин і устаткування, а також виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення не мають значних успіхів, характеризуються низькими результатами від операційної діяльності, дуже низькою і навіть від'ємною рентабельністю операційної діяльності. Щоб ці галузі не перейшли в повний занепад, а Україна не позбулася необхідної їй споживачам вітчизняної продукції і не була вимушена збільшити питому вагу імпорту продукції даних видів промислової діяльності, необхідно звернутися до міжнародного досвіду, налагодити виробництво високоякісної продукції вищевказаних галузей, впровадити сучасні технологічні виробничі процеси, застосувати енергозберігаючі технології, оптимізу-

вати споживання виробничих ресурсів у сенсі зменшення витратності і зниження цін на продукцію, стимулювати інноваційно-технологічний стрибок, перевести розвиток цих видів діяльності з екстенсивного на інтенсивний шлях.

Підвищення конкурентоспроможності переробної промисловості можливе за умов впровадження галузевої інноваційної стратегії, яка б забезпечувала необхідний рівень оновлення та диверсифікації виробництва. Першочерговим завданням повинно стати зменшення ресурсо- і енергоємності виробництва, впровадження новітніх безпечних, маловідходних, ресурсозберігаючих технологій. Пріоритетним напрямом має бути прискорений розвиток високотехнологічних галузей, застосування досягнень науково-технічного прогресу, результатів фундаментальних і прикладних досліджень.

Висновки з проведеного дослідження. З наведеного вище можна зробити висновки, що переробна промисловість повинна мати інноваційний вектор розвитку, при цьому напрями розвитку підприємств мають бути диференційовані в залежності від специфіки, результативності і ефективності видів промислової діяльності. Для переробної промисловості необхідним є впровадження галузевої інноваційної стратегії, подальший розвиток високотехнологічних, високорентабельних, наукомістких видів промислової діяльності, застосування досягнень науково-технічного прогресу, зменшення ресурсо- і енергоємності виробництва, впровадження новітніх безпечних, маловідходних, ресурсозберігаючих технологій. Прискорене економічне зростання перспективних середньорентабельних видів діяльності з метою їх перебудови повинно здійснюватися відповідно до концепції науково-технологічного та інноваційного розвитку. Низькорентабельні галузі переробної промисловості потребують стимулювання інноваційно-технологічного стрибка, впровадження сучасних технологічних виробничих процесів, інтенсифікації виробництва, оптимізації споживання ресурсів. Загалом, необхідно провести інноваційно-технологічну перебудову всіх видів промислової діяльності і особливо тих, які мають високий потенціал щодо отримання стійких конкурентних переваг у глобалізованій системі світового господарства. У подальшому доцільно дослідити особливості розвитку підприємств переробної промисловості за видами промислової діяльності з урахуванням можливих джерел інвестування.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Промисловість України: тенденції, проблеми, перспективи : [монографія] / Н.В. Тарасова, Л.П. Клименко, В.М. Ємельянов та ін. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2011. – 320 с.
2. Промисловість [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pidruchniki.com/15010922/geografiya/promislovist>.
3. Собкевич О.В. Тенденції і чинники розвитку промисловості України у посткризовий період / О.В. Собкевич // Проблеми науки. – 2013. – № 4. – С. 34-41.
4. Якубовський М.М. Структурний вектор активізації промислового розвитку / М.М. Якубовський // Економіка України. – 2013. – № 12. – С. 22-39.
5. Кіндзерський Ю.В. До питання формування стратегії розвитку промисловості, політики та механізмів її реалізації / Ю.В. Кіндзерський // Економіст. – 2013. – № 8. – С. 8-14.
6. Кіндзерський Ю.В. До засад стратегії та політики розвитку промисловості / Ю.В. Кіндзерський // Економіка України. – 2013. – № 5. – С. 38-55.
7. Федулова Л.І. Інвестиційна політика технологічного розвитку промисловості України / Л.І. Федулова // Економіст. – 2013. – № 2. – С. 30-35.

8. Федулова Л.І. Інноваційний вектор розвитку промисловості України / Л.І. Федулова // Економіка України. – 2013. – № 5. – С. 30-37.
9. Кошевий М.М. Формування організаційно-економічних умов розвитку наукоємних виробництв у промисловості України / М.М. Кошевий // Економіст. – 2013. – № 8. – С. 58-60.
10. Гончаренко А.І. Функціонування підприємств переробної промисловості на засадах інноваційної парадигми стратегічного управління / А.І. Гончаренко // Збірник наукових праць ВНАУ. – 2013. – № 4(81). – С. 64-71.
11. Фінанси [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

УДК 331.101.3-055.2

Зозуля-Бахир І.Б.

*кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри економіки підприємства та інновацій
Львівського національного аграрного університету*

РОЗВИТОК СИСТЕМИ МОТИВАЦІЇ ЗАЙНЯТОСТІ І ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРАЦІ ЖІНОК У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Стаття присвячена формуванню системи мотивації праці жінок у сільському господарстві на основі узагальнення теоретичних засад мотивації праці і визначення поняття і сутності мотивації, системи стимулів трудової діяльності в сільському господарстві, а також визначенню тенденцій розвитку системи мотивації в сільському господарстві.

Ключові слова: ринок праці, зайнятість, безробіття, демографічна ситуація, сільське населення, трудові ресурси, робоча сила.

Зозуля-Бахир И.Б. РАЗВИТИЕ СИСТЕМЫ МОТИВАЦИИ ЗАНЯТОСТИ И ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ТРУДА ЖЕНЩИН В СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ

Статья посвящена формированию системы мотивации труда женщин в сельском хозяйстве на основе обобщения теоретических основ мотивации труда и определения понятия и сущности мотивации, системы стимулов трудовой деятельности в сельском хозяйстве, а также определению тенденций развития системы мотивации в сельском хозяйстве.

Ключевые слова: рынок труда, занятость, безработица, демографическая ситуация, сельское население, трудовые ресурсы, рабочая сила.

Zozulia-Bakhir I.B. DEVELOPMENT OF EMPLOYMENT MOTIVATION SYSTEM AND IMPROVEMENT OF WOMEN'S LABOUR EFFICIENCY IN AGRICULTURAL ENTERPRISES

Article is devoted to the formation of motivation of women in agriculture on the basis of summarizing the theoretical bases of motivation and the definition and scope of motivation, incentive systems for work in agriculture, as well as identification of trends of development of motivation system in agriculture.

Keywords: labour market, employment, unemployment, demographics, rural population, human resources, labour force.

Постановка проблеми. Ситуація, що склалася в аграрній сфері України, вимагає високої трудової та соціальної активності працівників. Підвищення рівня ефективності праці пов'язане з вивченням самих працівників, потенціалу продуктивних здібностей і потреб, з дослідженням механізму формування й розвитку їх трудової мотиваційної системи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми, що стосуються розвитку ринку праці, забезпечення зайнятості населення насамперед в аграрному секторі економіки, мотивації аграрної праці, відтворення населення у сільській місцевості, в останній час знаходять досить широке відображення в економічній літературі. Значну увагу їх вивченню приділяли і приділяють такі вітчизняні вчені: С.І. Бандур, Д.П. Богиня, О.А. Бугуцький, С.Й. Вовканич, М.І. Долішній, С.І. Дорогунцов, Т.А. Заяць, С.М. Злупко, Є.П. Качан, Л.В. Трачченко, В.М. Шамота, М.В. Шаленко, Л.О. Шепотько, К.І. Якуба та інші. Багато наукових ідей трансформуються на український ґрунт із зарубіжних джерел. Серед найбільш значущих слід назвати теоретичні розробки С. Брю, Г. Манків, Я. Корнаї, М. Юхновича, І.С. Маслової, А.А. Нікіфорової та інших. Разом з тим проблеми сучасного ринку праці сільської місцевості вивчені недостатньо. Ще більшою

мірою це стосується зайнятості та формування ринку робочої сили у сільському господарстві регіонів.

Постановка завдання. Мета публікації – обґрунтування теоретичних положень й оцінка формування механізму мотивації трудової діяльності жінок і розробка пропозицій, спрямованих на раціоналізацію зайнятості та ефективне використання їхньої праці у сільськогосподарських підприємствах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Кожне явище – хімічне, біологічне, фізичне і будь-яке інше, у тому числі і економічне, – потребує для свого ефективного розвитку відповідних умов. Однією з основних умов підвищення рівня ефективності праці жінок у сільськогосподарських підприємствах є рівень їх зацікавленості у цьому, а ця зацікавленість формується під впливом системи мотиваційних стимулів. Власне система мотивації працівника впливає на ступінь використання ним своїх же можливостей та формування у нього бажання удосконалювати ці можливості з метою підвищення ефективності своєї праці.

Людину загалом можуть змусити ефективно працювати два мотиви – страх або інтерес. Уся історія розвитку людства та його економічної активності засвідчує абсолютно низьку ефективність системи примусу як мотиваційного механізму. Особливо